

Onderzoeksverantwoording

Vraag- en doelstelling

In het onderzoek Leven in Zeeland 2025 brengen wij in kaart hoe het gesteld is met de kwalitatief van leven, ofwel brede welvaart, in Zeeland. De hoofdvraag voor dit onderzoek luidt: *hoe is het gesteld met de kwaliteit van leven in Zeeland?* We beantwoorden deze vraag aan de hand van drie deelvragen:

- *Hoe kijken inwoners van Zeeland aan tegen wonen, werken en leven in Zeeland?*
- *Welke ontwikkelingen zien we in de tijd?*
- *In hoeverre zien we daarbij verschillen tussen generaties, groepen inwoners en regio's?*

Bij het beantwoorden van de deelvragen staat het perspectief van de Zeeuwse inwoner centraal. De regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS vormt zowel het kader als het vertrekpunt van ons onderzoek (CBS, 2025). In het rapport gaan we aan de hand van zeven thematische 'vensters' in op ontwikkelingen in de brede welvaart in Zeeland. Het gehele onderzoekstraject heeft plaatsgevonden tussen november 2024 en februari 2026, onder begeleiding van een klankbordgroep (zie ook verderop).

Vragenlijstonderzoek

Voor ons onderzoek is een enquête onder de inwoners van Zeeland uitgezet. Het is de tweede editie in een vernieuwde reeks¹. In deze nieuwe opzet staat brede welvaart nadrukkelijk centraal. Naast de gegevens van de enquête Leven in Zeeland 2025 maken wij gebruik van de meest actuele cijfers uit de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS (CBS, 2025).

Populatie en steekproef

De populatie voor het onderzoek Leven in Zeeland omvat alle inwoners van 16 jaar en ouder in Zeeland. In mei 2025 waren dat er in totaal 332.427.

Als steekproefmethode is een gestratificeerde steekproef per kern/wijk getrokken. Daarvoor hebben alle 13 Zeeuwse gemeenten uit de Basisregistratie Personen (BRP) een (enkelvoudige willekeurige) steekproef getrokken. Inwoners in tehuizen of inrichtingen zijn bij deze steekproeftrekking uitgesloten. De inclusiecriteria zijn met de 13 Zeeuwse gemeenten afgestemd. Ipsos I&O heeft zowel een beveiligde up- en downloadserver beschikbaar gesteld voor alle gemeenten (met een eigen account per gemeente), als een aanleverinstructie met de gemeenten gedeeld.

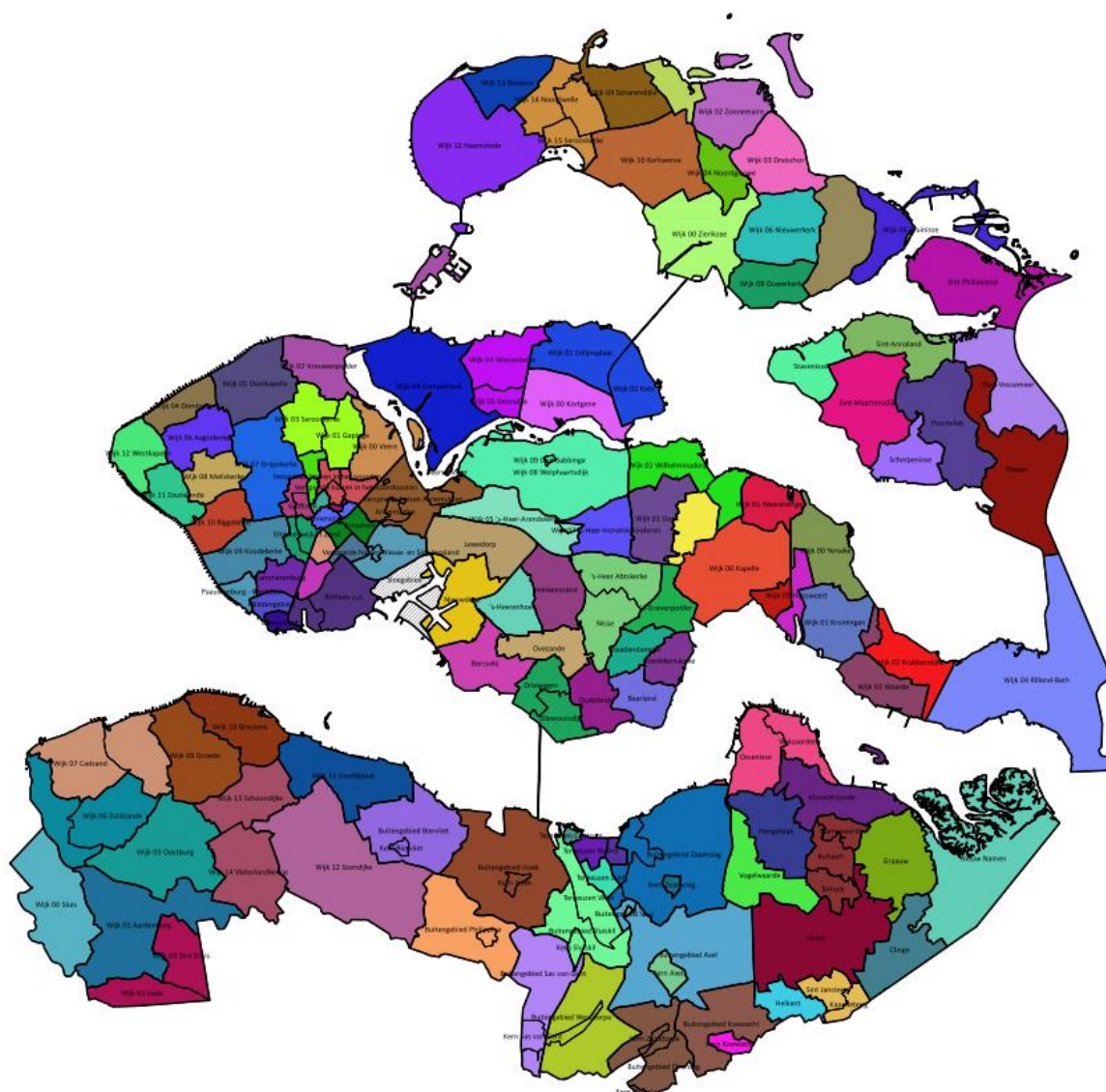
In tegenstelling tot de aanpak in 2021 is gekozen voor een (grotendeels) proportionele steekproef, waarbij rekening is gehouden met de totale bevolkingsomvang van de wijk. Voor het bepalen van de steekproefomvang per wijk is in de basis uitgegaan van de formule van Cochran (1963) gebruikt, die vaak wordt toegepast bij het berekenen van steekproefgroottes (zie bijvoorbeeld Peilingpraktijken.nl).

Uitgangspunt voor de indeling in wijken is de CBS-wijkindeling. Om voor zoveel mogelijk wijken resultaten te kunnen presenteren en tegelijkertijd over-bevraging in kleine wijken te voorkomen hebben wij, in overleg met de desbetreffende gemeenten, wijken met minder dan 500 inwoners samengevoegd met aangrenzende grotere wijken of andere kleine wijken. Zie Figuur 1. Gemiddeld zijn er ruim 400 inwoners van 16 jaar of ouder benaderd per wijk of cluster van enkele wijken.

In totaal zijn 49.852 inwoners van Zeeland van 16 jaar en ouder uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen.

¹ Daarvoor had het onderzoek de titel 'De Staat van Zeeland'.

Figuur 1 Wijkindeling voor Leven in Zeeland 2025

NOOT: Aangrenzende wijken met dezelfde kleur in deze kaart zijn voor het onderzoek Leven in Zeeland samengevoegd tot één wijkcluster.

Veldwerk

De geselecteerde inwoners kregen op hun huisadres een uitnodigingsbrief met het verzoek om een vragenlijst in te vullen. Het invullen van de vragenlijst kon via internet of via een bijgevoegde papieren vragenlijst.

Voor de benaderde personen tot en met 34 jaar oud was er een aparte versie van de brief opgesteld in minder formele vorm (je/jij-vorm). Drie weken na het vallen van de uitnodigingsbrief heeft iedereen die de vragenlijst nog niet (volledig) in had gevuld vóór het aanleveren bij de drukker een herinneringsbrief ontvangen. In verband met een achterblijvende respons is later nog een extra herinneringsbrief gestuurd aan 16 tot 48-jarigen die nog niet hadden gerespondeerd. Het veldwerk is uitgevoerd door Ipsos I&O en liep van 3 juni tot en met 12 augustus 2025.

Om deelname te stimuleren maakten deelnemers aan het onderzoek kans op één van de 80 prijzen ter waarde van 25,- euro die na afloop zijn verloot. In de vragenlijst kon men aangeven of ze wilden meedingen voor een prijs en zo ja, welke optie hun voorkeur had in het geval dat ze een prijs zouden winnen. Ze konden kiezen voor een bon van Bol.com, een VVV-bon, een schenking aan de Vereniging Zeeuwse Milieu Federatie (ZMf) of een schenking aan de Voedselbank.

Vragenlijst

De vragenlijst voor Leven in Zeeland 2025 bestaat uit 67 vragen over verschillende aspecten van wonen, werken en leven in Zeeland. Het betreft grotendeels meerkeuzevragen en enkele open vragen. Dat zijn vragen waarop de deelnemers zelf een antwoord kunnen formuleren. Om ontwikkelingen in de tijd te kunnen analyseren is de vragenlijst voor 2025 zoveel mogelijk gelijk gehouden aan die uit 2021. Verder is ervoor gekozen om (schaal)vragen zoveel mogelijk te laten aansluiten op vragen in gevalideerde vragenlijsten.

Respons

Van de 49.852 inwoners die zijn uitgenodigd voor het onderzoek, hebben 11.616 inwoners de vragenlijst ingevuld (een respons van 23%). Ruim de helft van de ingevulde vragenlijsten (56%) is op papier ingevuld, de rest online. De tabellenbijlage achterin deze onderzoeksverantwoording geeft de responspercentages weer naar woongemeente, leeftijd en geslacht. Op basis van controles van de data zijn nog 345 cases verwijderd uit het databestand. Deze cases bleken helaas niet bruikbaar. Dit leverde uiteindelijk een databestand op met antwoorden van 11.271 respondenten.

Tabel 1 Gerealiseerde respons naar gemeente

Gemeente	Bruto	Aantal	Procent
Borsele	4.990	1.081	22%
Goes	2.623	668	25%
Hulst	4.344	953	22%
Kapelle	1.218	287	24%
Middelburg (Z.)	5.086	1.384	27%
Noord-Beveland	1.588	385	24%
Reimerswaal	2.510	481	19%
Schouwen-Duiveland	5.486	1.344	24%
Sluis	4.285	876	20%
Terneuzen	6.955	1.461	21%
Tholen	3.319	738	22%
Veere	4.705	1.301	28%
Vlissingen	2.743	657	24%
TOTAAL	49.852	11.616	23%

Tabel 2 Gerealiseerde respons naar geslacht

Geslacht	Bruto	Aantal	Procent
Man	24.733	5.531	22%
Vrouw	25.118	6.085	24%
Anders	1	0	0%
TOTAAL	49.852	11.616	23%

Tabel 3 Gerealiseerde respons naar leeftijd

Leeftijd	Bruto	Aantal	Procent
16 t/m 34	10.929	1.439	13%
35 t/m 49	9.862	1.882	19%
50 t/m 64	13.577	3.113	23%
65+	15.484	5.182	33%
TOTAAL	49.852	11.616	23%

Tabel 4 Gerealiseerde respons naar type respons

Type respons	Aantal	Procent
Schriftelijk	6.495	56%
Online	5.121	44%
TOTAAL	11.616	100%

Verwerking en analyse onderzoeksgegevens

Non-respons en weging

Bij vragenlijstonderzoek is altijd sprake van non-respons en die is doorgaans selectief. Daarmee wordt bedoeld dat er sommige groepen inwoners minder geneigd zijn om deel te nemen aan onderzoek dan andere groepen. Zo weten we bijvoorbeeld dat jongeren doorgaans minder geneigd zijn om een vragenlijst in te vullen dan ouderen. Voor non-respons die samenhangt met waargenomen, ofwel bekende kenmerken, kun je corrigeren. Dit doe je door te 'herwegen' naar de feitelijke populatie-aantallen in de Zeeuwse bevolking. Door het herwegen maak je de onderzoeksgegevens als het ware meer generaliseerbaar en minder vertekend voor de populatie die je wilt beschrijven.

Voor Leven in Zeeland hebben wij de resultaten gewogen naar woongemeente, leeftijd, geslacht en opleidingsniveau, met de volgende weegtermen:

1. Gemeente (13 klassen) x leeftijd (16-29, 30-44, 45-59, 60+ jaar) x geslacht (man, vrouw)
2. Gemeente (13 klassen) x hoogst behaald opleidingsniveau² (laag, middelbaar, hoog)

Aanpassing ten opzichte van 2021

Ten opzichte van het onderzoek in 2021 is de weegmethodiek aangescherpt. In de vernieuwde aanpak is niet alleen gecorrigeerd voor selectieve non-respons op bekende achtergrondkenmerken (d.w.z. leeftijd, geslacht, woongemeente en opleidingsniveau), maar is ook rekening gehouden met het steekproefontwerp: de op wijken gebaseerde, disproportioneel gestratificeerde steekproeftrekking. Dit betekent dat in kleinere wijken naar verhouding meer inwoners zijn benaderd dan in de grotere wijken van Zeeland.

De weging is uitgevoerd in het statistisch softwareprogramma *R*. Hierbij is eerst gecorrigeerd voor het steekproefontwerp en vervolgens voor non-respons. De resulterende weegfactoren zijn toegepast in SPSS (module Complex Samples) voor de analyse van de onderzoeksgegevens. Om de vergelijkbaarheid met 2021 te borgen, is ook de respons uit het onderzoek van 2021 opnieuw gewogen volgens deze methodiek.

² In de resultaatbeschrijving gebruiken wij andere labels voor deze drie categorieën. Dit doen wij net zoals ook het CBS dat doet: Basisonderwijs, vmbo, mbo1 ('laag'), Havo, vwo, mbo2-4 ('middelbaar') en Hbo, wo ('hoog').

Binnen het venster 'Samenleven en meedoen' is aanvullend gewogen op maatschappelijke betrokkenheid. Respondenten die maatschappelijk actief zijn, hebben een grotere kans om deel te nemen aan vragenlijstonderzoek. Hierdoor bestaat het risico dat dit venster een positiever beeld geeft dan in werkelijkheid het geval is. Om deze selectiviteit te beperken, is aanvullend gewogen op twee indicatoren die als proxy dienen voor maatschappelijke betrokkenheid:

- deelname aan vrijwilligerswerk (RIVM, 2024)
- mate van vertrouwen in anderen (CBS, 2025)

Deze variabelen uit landelijk onderzoek sluiten aan bij de vraagstelling over vrijwilligerswerk en vertrouwen in anderen in dit onderzoek. Ze zijn daarom geschikt geacht om de oververtegenwoordiging van maatschappelijk actieven in de respons te corrigeren.

Analyses

De analyse van de gegevens van Leven in Zeeland zijn voornamelijk van beschrijvende aard. Tenzij anders vermeld in de tekst, zijn de vermelde verbanden tussen groepen inwoners (bijvoorbeeld gender, leeftijd of opleiding) en tussen gemeenten bivariaat getoetst. In de rapportage Leven in Zeeland worden uitsluitend verschillen en ontwikkelingen beschreven die statistisch significant zijn ($p < 0,05$). Daarmee wordt bedoeld dat verbanden tussen groepen en/of over tijd met aangrenzende zekerheid niet op toeval berusten.

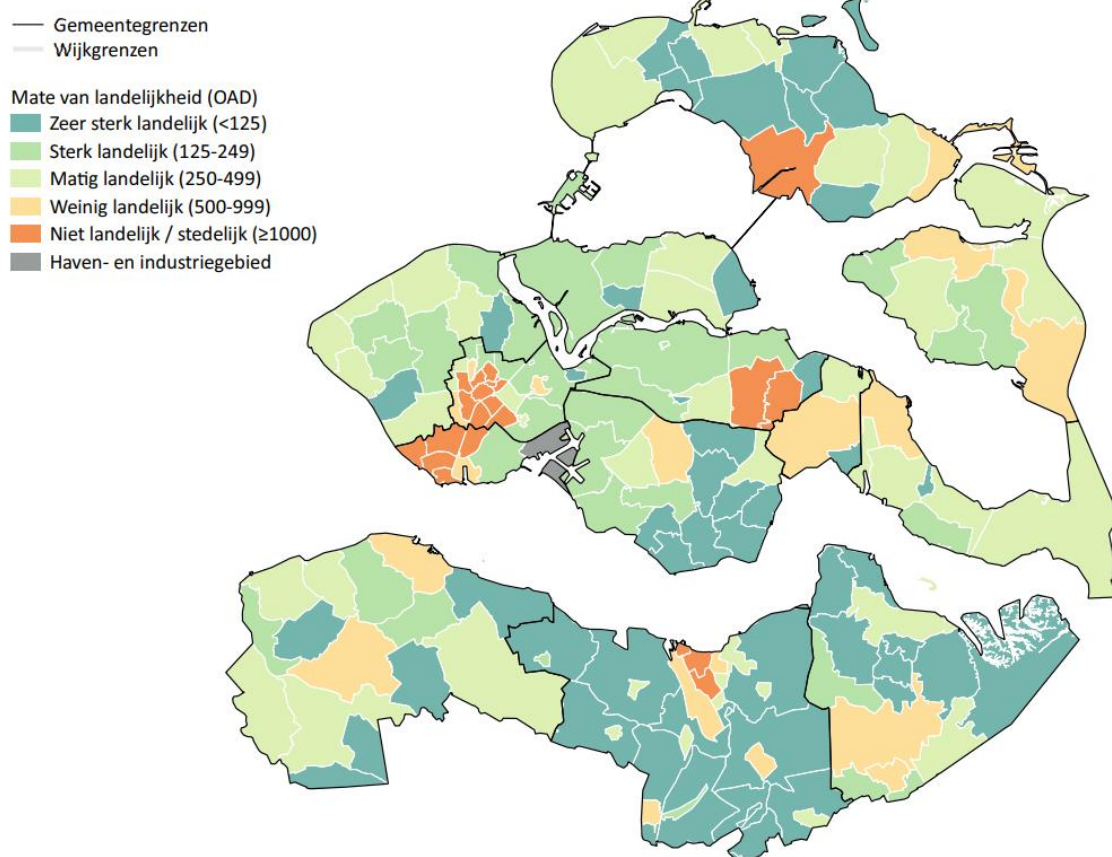
10-puntsschaal tevredenheid

In de vragenlijst van de enquête Leven in Zeeland 2025 is een aantal vragen opgenomen die gaan over tevredenheid met verschillende aspecten van het leven (in Zeeland). Hierbij is gebruikgemaakt van een 10-puntsschaal. Tenzij expliciet aangegeven is deze 10-puntsschaal omgecodeerd naar drie categorieën van tevredenheid: '(zeer) ontevreden' (cijfer 1-4), 'matig tevreden' (cijfer 5-6) en '(zeer) tevreden' (cijfer 7 of hoger).

Mate van landelijkheid

Eén van de kenmerken voor het analyseren van de bevindingen betreft stedelijkheid van de wijk/kern. De mate van stedelijkheid wordt gebaseerd op de omgevingsadressendichtheid (oad) ofwel het (gemiddeld) aantal adressen per vierkante kilometer. CBS heeft hanteert hiervoor een standaard indeling in vijf categorieën, variërend van 'niet stedelijk' tot 'zeer sterk stedelijk' (gemiddelde oad van 2.500 of meer adressen per km²). Gezien het landelijke karakter van Zeeland is de standaardindeling van het CBS niet goed toepasbaar. Voor Leven in Zeeland is gekozen voor een indeling die meer inkleuring geeft aan een landelijke regio als Zeeland. We noemen deze indeling de 'mate van landelijkheid'. Zie onderstaande kaart.

Figuur 2 Indeling van wijken naar 'mate van landelijkheid'

Hoogst behaald opleidingsniveau

Een gangbare indeling voor het kenmerk *hoogst behaald opleidingsniveau* van inwoners is 'laag opgeleid', 'middelbaar opgeleid' en 'hoog opgeleid'. Voor Leven in Zeeland wordt deze driedeling aangehouden, zij het met een kleine aanpassing: de categorie MBO1 wordt niet bij de categorie 'laag opgeleid' ingedeeld, maar bij de categorie 'middelbaar opgeleid'.

Om waardeoordelen te voorkomen wordt sinds enkele jaren steeds vaker afgestapt van de tot nu toe gangbare labels. Voor Leven in Zeeland 2025 worden de volgende labels gehanteerd: Basisonderwijs, vmbo, (voorheen 'laag opleidingsniveau'), Havo, vwo, mbo (voorheen 'middelbaar opleidingsniveau') en Hbo, wo (voorheen 'hoog opleidingsniveau').

Data uit de Regionale Monitor Brede Welvaart

Sinds 2020 meet het CBS de brede welvaart op regionaal niveau. De regionale Monitor Brede Welvaart gebruikt 42 indicatoren om de brede welvaart 'hier en nu' en 'later' in kaart te brengen voor gemeenten, provincies en COROP-gebieden. Samen geven deze indicatoren een beeld van de kwaliteit van leven in de regio (CBS, 2025).

In december 2025 zijn de cijfers in het CBS-dashboard *regionale Monitor Brede Welvaart* geactualiseerd; deze cijfers zijn gebruikt als vertrekpunt voor het beschrijven van onze eigen onderzoeksresultaten uit Leven in Zeeland.

Analyse van de open vragen

In het onderzoek zijn twee open vragen opgenomen. Inwoners konden in maximaal 250 tekens aangeven wat zij vinden dat goed gaat in Zeeland en wat zij zien als de grootste of belangrijkste problemen. De vraag over wat goed gaat is door 8.237 inwoners beantwoord. De vraag over problemen is door 9.027 inwoners ingevuld.

Vanwege het grote aantal antwoorden is gekozen voor een combinatie van geautomatiseerde tekstanalyse en inhoudelijke controle. De eerste stappen in de voorbereiding en tekstanalyse in het statistisch softwareprogramma R zijn parallel uitgevoerd aan een thematische verkenning met behulp van het taalmodel Claude.ai. Pas in een latere fase zijn de uitkomsten van beide analysetrajecten met elkaar vergeleken en samengebracht.

Voorbewerking en tekstanalyse in R

In R zijn antwoorden eerst omgezet naar kleine letters en ontdaan van leestekens. Daarna zijn veelvoorkomende lidwoorden en andere stopwoorden verwijderd, zoals “de”, “en” en “het”. De opgeschoonde teksten zijn vervolgens geanalyseerd op woordfrequenties en veelvoorkomende woordcombinaties.

Tijdens deze analyse kwamen ook woorden naar voren die eerder niet als stopwoord waren herkend. Deze zijn daarna alsnog als stopwoord aangemerkt en verwijderd. Vervolgens zijn de woordfrequenties en woordcombinaties opnieuw berekend. Dit proces is meerdere keren herhaald. Zo ontstond stap voor stap een beter beeld van de woorden en combinaties die inhoudelijk betekenisvol zijn.

Bewerking in Claude

Parallel aan deze stappen in R is voor de thematische analyse gebruikgemaakt van Claude.ai. In het taalmodel is een incognitovenster geopend, zodat gegevens van de analyse niet bewaard bleven en niet werden gebruikt als leermateriaal voor de GenAI-tool. Vervolgens is een prompt aangemaakt: *“Kun je deze grote datafile in thema's en codes voor ons samenvatten? Het bevat de antwoorden op twee vragen: wat vind je goed in Zeeland, en wat kan beter. We zoeken naar thema's op het gebied van brede welvaart, milieu, bereikbaarheid, maar ook politiek en economie.”*

Het resultaat was een codeboek, voorzien van (gegroepeerde) thema's met illustraties uit de antwoorden, een voorstel voor interpretatie en een aantal methodologische suggesties.

Thema's en koppeling van woorden

In deze fase zijn de gegroepeerde thema's uit Claude vergeleken met de woorden en woordcombinaties die in R naar voren kwamen. Deze vergelijking liet zien dat de gegenereerde thema's goed aansloten bij de empirische patronen in de data en bruikbaar waren voor verdere analyse. Per thema zijn vervolgens bijpassende woorden en woordcombinaties toegewezen. Op basis hiervan is bepaald hoe vaak antwoorden binnen een thema vallen. Dit is apart gedaan voor positieve antwoorden (wat gaat goed) en negatieve antwoorden (problemen).

Om zowel toewijzing van woorden aan thema's alsook de gegroepeerde thema's inhoudelijk te beoordelen, zijn per thema steeds aselect 100 originele, niet-bewerkte antwoorden bekeken. Op basis van deze controle zijn sommige woorden en woordcombinaties opnieuw ingedeeld en thema's aangepast. Dit maakte de analyse tot een iteratief proces, waarbij automatisering en inhoudelijke beoordeling elkaar aanvulden.

Het toewijzen van woorden en woordcombinaties aan thema's is niet volledig foutloos. Meestal bedoelen respondenten een woord binnen de context van de vraag op dezelfde manier, maar soms kan een woord door een respondent anders bedoeld zijn. Ook kan het voorkomen dat iemand bij een vraag over wat goed gaat een probleem noemt, of bij een vraag over problemen iets positiefs. Hierdoor kan een antwoord soms onterecht aan een thema worden gekoppeld. Door de originele antwoorden herhaaldelijk te controleren, is geprobeerd deze kans zo klein mogelijk te maken.

Gebruik van de resultaten

Met de uiteindelijke set woorden en woordcombinaties is geanalyseerd hoe vaak antwoorden binnen elk thema voorkomen, welke woorden dominant zijn per thema en welke originele antwoorden illustratief zijn. De resultaten van deze analyse zijn beschreven in het Venster 'Blik op later'.

Rapportage

De resultaten van de analyses zijn gepresenteerd in 10 'vensters'. De term venster is gekozen als metafoor voor verschillende invalshoeken om naar de Zeeuwse samenleving te kijken. Vensters 1, 2 en 10 zijn algemene, overkoepelende vensters. Vensters 3 tot en met 9 bevatten thematische verdiepingen.

1. Inleiding
2. Brede welvaart in Zeeland
3. Samenleven en meedoen
4. Milieu en klimaat
5. Bereikbaarheid en voorzieningen
6. Werk en loopbaan
7. Signalen van kwetsbaarheid
8. Prettig en veilig wonen
9. Blik op Zeeland: nu en later
10. Slotbeschouwing

Klankbord

Tijdens het gehele onderzoeksproces werd het kenniscentrum bijgestaan door een klankbordgroep bestaande uit vertegenwoordigers vanuit overheid en onderzoek. De klankbordgroep is in totaal vier keer samengekomen: aan het begin van het onderzoek, bij het opstellen van de vragenlijst en twee keer om de conceptrapportage van feedback te voorzien. Tot slot was er nog een laatste schriftelijke feedbackronde. De klankbordgroep bestaat uit de volgende leden:

Voorzitter:	Daphne Zerbib-Jasperse	HZ University of Applied Sciences
Leden:	Chaïm La Roi Roel Willems Herman Lelieveldt Jeannet Sanderse Marieke Jakobsen Eline Evers	Planbureau Fryslân Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) University College Roosevelt (UCR) Provincie Zeeland Gemeente Terneuzen Gemeente Kapelle

Nel Verhoeven, onafhankelijk onderzoeksconsultant, heeft in dit onderzoekstraject gefungeerd als inhoudelijk adviseur voor het onderzoeksteam.

Referenties

Anthropic. (2025). *Claude 4.5* (versie Sonnet) [Grote taalmodel]. Geraadpleegd op 1 december 2025 van <https://claude.ai>

CBS (2025). *Regionale Monitor Brede Welvaart*. Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd op 21 januari 2026 van <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart>

RIVM (2024). *Gezondheidsmonitor; bevolking 18 jaar of ouder, regio*. Geraadpleegd op 1 oktober 2025 van <https://statline.rivm.nl/#/RIVM/nl/dataset/50142NED/table?dl=C2783>